

תלמיד: אם כן גם המחנך מזלזל בשלמה.

מחנך: כבר אמרתי פעמים רבות, להבין אין פירוש הדבר להסכים (אם כי ההבנה מקרבת את האדם לדבר שהוא טורח להבינו). עלינו להבין את כל הצדדים. בודאי חסרון גדול הוא לישראל שלא היו מרוצים מכל הגדולה שהנחיל להם שלמה, מן הדרכים החדשות שהולך בהן את חייהם, מרחבות האופק ומריבוי האפשרויות. אבל יש השקפות אחרות על החיים, אשר לפיהן אין אדם יהודי מתפעל מכל התופעות הללו. הוא יגיד לך: אכן מלכת שבא, כושית, בת הגזע השחור, התפעלה מאד ממה שראתה אצל שלמה, ואמרה "אשרי" על חיים כאלה, אבל לי יש "אשרי" אחר. "אשרי יושבי ביתך", בית ה' ואהלי תורה, ואינני מתלהב כלל ממה שהיה בבית שלמה.

תלמיד: ומה היא הדרך הנכונה?

מחנך: לחייב את שניהם, יש ללכת רק בדרך המאוזנת. לא להפריז לשום צד. אפשר היה להיות בלתי מרוצים מהחיים רחבי האופק שהנהיג שלמה, אבל למרוד בגלל זה במלכותו לא היה צעד נכון. אפשר היה לומר שלא כדאי ליהודים לעבוד כל כך הרבה, אבל בגלל זה לבטל את מלכות בית דוד ולהתרחק מבית המקדש שבנה שלמה – זהו דבר משונה ביותר. בעזרת ה' עוד נלמד על כך להלן. הפרק הבא הוא פרק מר מאד, שבו מתואר הצד שני של שלמה ומלכותו, הוא צד הכשלון.

פרק יא. נושא ראשון. פסוקים א-י.

הנושא: חשבוננו המוטעה של שלמה בעניין הנשים.

מחנך: כל האומר שלמה חטא, במובן הרגיל של החטא, אינו מבין מה שהתרחש בימיו ואינו תופש את מטרות שלמה ואת כוונותיו. אבל רבים הם שאינם מבינים. יש אנשים רבים שמעולם לא התעמקו בכתוב בנביאים. הם מציצים בדברים, הנראים להם כסיפורים, ואינם מבינים שכל מילה בהם קודש היא, והוראות חיים רבות בה. יש גם תלמידים צעירים החושדים כי מוריהם מטעים אותם כאשר הם מזהירים אותם להיזהר בכבוד אבותינו גדולי העולם, מניחי היסודות לכל דבר טוב רוחני. נדמה להם שיש כאן סתם רצון ללמד זכות, לעשות לאידיאליים דברים שאינם כאלו.

בלי התעמקות והתבוננות אין כלל הבנה במה שמתרחש בחיים, כל שכן בחיי אנשים גדולים ומפוארים הדואגים לתיקון העולם במעוף רב, כמו שהיה שלמה.

תלמיד אחד: כאשר קראתי את הפסוקים הראשונים של פרק יא, נדמה היה לי כי כאן

מדובר על שלמה אחר, לא זה שעליו למדנו. תחילה ראיתי בו אך גאונות ממלכתית עליונה, ועתה הוא נראה כל כך טועה, כמעט כמתבולל בגויים.

תלמיד שני: אבל המחנך הזכיר לנו כל הזמן שיש גם צד שני לדברים.

תלמיד שלישי: אני בכל זאת התרשמתי מפשטות הכתוב. שם הכל תפארת, וכאן – גנאי.

(הערה למחנך: בדרך כלל קשה להביא לכך שאכן תפתח שיחה מעין זו בכיתה. יש סיבות רבות המונעות זאת. ההבדל יהיה גדול גם בין הלומדים בכיתה צעירה ללומדים בכיתה גבוהה. יש התאפקות מלאכותית בסוגיות כאלה. המחנך מצידו חייב לאזור עוז ולדבר ולדובב את פיות התלמידים כדי להשמיע ברמה את המבואר כאן על פי הגמרא.)

מחנך: כבר הזכרנו שהנביא הפריד בכוונה בין מעשיו הטובים של שלמה לבין מעשיו המוטעים. יש אדם חוטא חטאים העוקרים את כל גדולתו, והוא נהפך בגלל זה לאדם קטן. ויש שעושה מעשים לא נכונים שבכל זאת אינם מקטינים את גדולתו. כך היה עם שלמה. הכשלונות היו תופעות שמן הצד, ולא שינו את התמונה כולה. על כן כתב עליו ירמיה בשני חלקים. תחילה תיאר את כל הטוב, ולאחר מכן את כל האשמה, ואת כשלונותיו שיש תועלת רבה שיהיו זכורים. ואכן הושגה המטרה. שלמה נשאר לדורות החכם מכל אדם, העושה גדולות עד אין שיעור לעמו, שלמה המחבר של שיר השירים משלי וקהלת.

תלמיד: אני כמעט שכחתי את כל הטוב שעשה שלמה בקראי כל מה שכתוב בפרק זה.

מחנך: זה לא טוב. אמנם אתה בודאי לא היחיד המתבלבל בסוגיה זו. נמשיך בשלנו, נלמד פסוק אחר פסוק ונבאר אותו ברוח דברי הגמרא.

כל מעשי שלמה היו במסגרת שאיפותיו לגדולת ישראל (יש סימן לדבר בלשון הכתוב. בפרק זה נזכר שמו של שלמה 16 פעמים. נסו לספור ותראו שבחלק מהפעמים הוא נזכר בתוארו המלא "המלך שלמה", וזה מכוון בדיוק לאותם המקומות בהם הנביא רוצה להדגיש כי כל מה שעשה שלמה היה מטעמים מלכותיים). שלמה ראה את עצמו אדון על יצרי. הוא הסתכל על היצר הרע והשטן ביחד כעל דברים פעוטים, שהם כמשחק לפניו. מי הוא היצר הרע – שהוא יפחד ממנו וישנה תכניתו בגללו? הוא פירש את איסורי התורה כבלתי נוגעים לו.

הנישואין נראו לו כאמצעי חשוב לקשור קשרי אהבה וידידות עם משפחות רבות ועם עמים רבים. הוא קיווה להקים מחנה עצום של בני משפחה אוהבים וידידים, ומחנה של בנים ובנות הנושאים בקרבם את גרעיני גדולתו. נישואי כל אשה שלקח שלמה היו בחשבון אחראי. הוא לא התחתן עם הארמים והפלשתים, מפני שהיו רחוקים מישראל, אבל היו עמים שהוא קיווה כי הם מוכשרים לשנות את דרכם במשך דור אחד. אילו לא ניסה שלמה דבר זה, אולי היו

אנשים אחרים מאמינים באפשרות כזאת גם היום. מישהו צריך היה לעשות את הנסיון הזה! שלמה עשה אותו, וממעשיו לקח לדורות מה הן התוצאות.

תלמיד: כמה בניו היו לשלמה?

מחנך: לא נזכר בשום מקום. אנו יודעים רק על רחבעם ושתי בנותיו של שלמה הנזכרות בפרק ד (פסוקים יא, טו). אבל יש לשער שלא היו יותר ממאה (נשים רבות כלל לא ילדו לו בנים). בספר קהלת, שאפשר לקרוא לו בשם ספר האכזבות של שלמה, הוא אומר "אם יוליד איש מאה וגו' טוב ממנו הנפל", אף אם יהיו לאדם מאה בנים לפעמים טוב למי שלא נולד כלל. אילו היו לשלמה יותר ממאה בנים לא היה מזכיר את המספר מאה כשיא.

רחבעם היה, כנראה, הטוב שבבניו, כי אילו היה יותר טוב ממנו בודאי היה קובע אותו למלך. שאר בניו לא הצטיינו כנראה, בשום דבר. גדולת האדם תלויה לא רק באביו ובאמו, אלא גם בנשמה שה' מעניק לילדים. ה' לא נתן לבני שלמה נשמות גדולות! כל התכנית נתבדתה!

תלמיד: אבל הלא כתוב ששלמה הלך אחר עבודה זרה. מה זה שייך לאכזביותו?

מחנך: זה שייך מאד. לא רק הוא היה מאוכזב. יותר ממנו היו הנשים מאוכזבות. נקרא עליהן שם המלך, אבל למעשה היו כאלמנות חיות. מתי ראו את שלמה? האם יכלו להשיח לפניו את לבן כמו שכל אשה עושה בפני בעלה? לרובן גם לא היו בנים, כאמור, כי מכל אלף נשיו לא היו לשלמה, כפי הנראה, אפילו מאה ילדים.

לנשים אלו בודאי לא חסר כסף. בהיותן בודדות בודאי באו אליהן הוריהן, אחיהן ואחיותיהן לבקר. כולם היו ממשפחות מלכותיות ומיוחסות, ואולי גם עשירות. הנשים עצמן התגיירו, אך לא בני משפחותיהן, הם באו וראו מה שהגיע לבתן, אחותן, היושבת לה בבית יפה, אבל היא גלמודה. הן הזמינו אותה לצאת יחד איתם, הם אף ביקשו להשתתף בחגיגות שלהם שהיו עורכים לכבוד אליליהם. בחגיגות אלה היו, בדרך כלל, טקסים יפים המושכים את הלב. אפשר גם יצאו לפעמים לחוץ לארץ לבית הוריהן. נשי שלמה לא היו סגורות ולא היו תחת שמירה כנשיהם של מלכים אחרים. ברחבות לבו ובגאונו המלכותי הוא איפשר להן לעשות כרצונן. כך הגיע הדבר שאף החלו להקריב לאלהי אבותיהן.

בירושלים לא היה מקום להקריב לאלילים. אילו היו מקימים שם במה לעבודה זרה בודאי היו הורסים אותה. ראו מה עשו נשים אלה? היכן הקימו את הבמות לעבודה זרה (או יותר נכון לא הן הקימו, בני משפחותיהן עשו זאת בשבילן)?

תלמיד: בהר אשר על פני ירושלים.

מחנך: כן, סביב לירושלים יש הרים רבים וגבוהים מאד. למקומות אלה יצאו יחד עם בני משפחותיהן והקימו במות, והקריבו שם כמנהגם, שאיש לא יראה ולא ידע.

תלמיד: כתוב ששלמה בנה להן.

מחנך: הן בנו את הבמות בכסף שנתן להן שלמה לצרכים אחרים. זה נזקף על שמו גם משום כך, כי כאשר נודע לו הדבר לא מיהר להרוס את המזבחות. הוא גם חייב היה לשים לב למתרחש במשפחתו הגדולה. בודאי גם עשה כן, אבל לא במידה מספקת.

תלמיד: אם כן, הוא אשם באמת.

מחנך: כן, ה' חשב לו זאת כאשמה גדולה, אולם שלמה לא העלה בדעתו שכך הוא. על ידי המעשים האלה העמידוהו הנשים במצב קשה ביותר. כאמור, הבמות בודאי לא הוקמו בידי הנשים עצמן, אף לא בידי אנשים מישראל. באו אליהן בני משפחותיהן והקימו במות לאלילים. זה נתן פתח לאנשים שבאופן זה לא צריך להרוס אותם

תלמיד: אם כן, אין כל טענה אליו?

מחנך: אין להשוות את המצב היום למצב אז. אז היתה ארץ ישראל כולה קודש ועובדי האלילים ידעו כי בארץ זו אי אפשר להקריב לאלילים, אך המשפחות ששלמה התחתן עימן הרגישו את עצמם תקיפים יותר. אחת הסכנות הגדולות הקשורות בגירות היא במשפחות של הגרים, שאינן מתגירות אתן. כך היה עם נשי שלמה. הן עשו דבר ששום עובד אלילים אחר לא עשה. שלמה חייב היה מיד להרוס את המזבחות האלה בהודיעו שהארץ קודש היא לאלקי ישראל ואין כאן מקום לדברים האלה.

תלמיד: אם כן, למה לא עשה זאת?

מחנך: היו אז יהודים בכל הארצות מסביב, ובודאי בנו להם מקומות לעבודת ה'. אם שלמה היה הורס את מזבחות הגויים, עלולים היו הגויים להרוס את המקומות לעבודת ה' שבארצותיהם. מחוץ לזה, שלמה היה איש שלום וביקש לעשות את הכל בדרכי שלום. הוא בודאי קיווה שהעניינים יסתדרו. הוא יפגש עם הנשים ועם משפחותיהן ויבאר להם את הדבר. אכן היה כאן חוסר קנאות בהתנגדות לעובדי האלילים.

אבל שלמה היה עסוק מאד. עניין אחד רדף את השני. ופתאום בא הדבר ששום בן אדם אף לא החכם מכל אדם יודע אותו מראש – המוות! שלמה היה בגיל חמשים ושתיים! ממש אדם צעיר! נשאר אחריו דברים טובים רבים מאד, אך גם תקלות. גם הבמות האלו נשארו מאות בשנים, כי איש לא התעניין בהן, עד שבא יאשיהו המלך וביער אותן (מלכים ב כג יג). התעמקו במה שאמרנו.

פרק יא. נושא שני. פסוקים יא-יד.

הנושא: הגזירה על פילוג הממלכה.

תלמיד אחד: אני קראתי את הפרק עד הסוף ואיני יכול להבין, אם ה' הזהיר את שלמה במפורש שיקרע ממנו את הממלכה על מה שאירע עם נשיו, איך לא התשדל שלמה למנוע את הדבר?

מחנך: שתי תשובות לדבר. המפרשים אומרים כי לא דיבר ה' אל שלמה במישרין, אלא על ידי אחיה השילוני. דבר זה היה אמנם עוול גדול, אבל משום שהשינוי היה קשור בקשיים מרובים הורה שלמה היתר לעצמו. ויתכן כי אכן התחיל שלמה לתקן את הדברים ולא הצליח. כמו כן אפשר כי כאשר נאמרה הגזירה כבר אי אפשר לשנות דבר.

תלמיד: אני לא מבין. אם שלמה חטא, מה אשמת העם שיפלגו את ממלכתו?

מחנך: תשובות רבות לדבר. ראשית כל פילוג הממלכה אינו פילוג העם. יהודה היה תמיד גוף מיוחד בעם ישראל. עתה עמד אחד מבני יהודה בראש כלל ישראל. צימצום שלטונו של המלך מיהודה, לא היה צריך להביא פילוג בעם. התורה האחת ובית המקדש האחד יכולים היו לאחד את העם. אם לא אירע כך, זו רק אשמת העם, ששני המלכים יצרו במידה רבה כעין שני עמים, אף כי אמנם בדרך כלל גם אז היו עם אחד. ושנית, כפי הנראה, היתה להנהגת שלמה השפעה גדולה על העם, לאט לאט נתפס גם העם לתכניות רחבות מדן, לבקשת קשר עם הגויים (אמנם רק קשרי מסחר, כי לא נזכרה בשום מקום אשמת חיתוני נכרים). העם נדד לארצות רחוקות לשם מסחר. פשטו בעם חיי מותרות בגלל ריבוי הכסף והזהב. כרגיל, ככל שנתרבה הכסף כן גברה הרדיפה אחריו. אילו נמשכה גדולת הממלכה היה עם ישראל הנועז מפליג בעקבות רחבות לבו של שלמה, אל מרחבים שהיו בולעים את כל מרצו בעשיית הון ובחידושי מדע וגילויי ארצות. שלישית, כל תכניותיו של שלמה היו יוצאות מן הכלל. ראינו גם את בניהו בזמן המלכת שלמה שואף לגדולה נוספת על זו שהיתה בימי דוד. זה היה מופרז. עתה הושב המצב לקדמותו, לגידול איטי בראשות שני מנהיגים, שיכלו לנהל את העם בנחת ובשלום, אילו שלטו ביצריהם.

הפילוג הוריד את המתח, אך הוא לא הורידו יותר מדאי. הוא הביא סכנות חדשות, כי החיים מלאים תמיד סכנות שונות, אבל הסכנה של ימי שלמה היתה כנראה, גדולה יותר.

תלמיד: אם העם הלך גם הוא בדרכי שלמה, למה התנגד למלכותו?

מחנך: כפי הנראה התפתחה איזו שנאה אישית. העם סבור היה כי אפשר לעשות את הדברים בצורה קלה יותר. בכל אופן לא קל להבין מה רצה העם. אנו נלמד על כך להלן. למעשה היתה התנגדות העם למלכות שלמה קללה ועונש. אילו הלכו הדברים בצורה הגיונית, מחוסר טעם היה למרוד במלכות מפוארה כזו. לאדם בחירה חפשית ושכל עצמי,

אבל יש שמשמים מבלבלים את האדם כדי להעניש את הראויים לעונש, ואז נעשים דברים משונים ובלתי נבונים.

תלמיד: בפסוק יג נאמר כי לשלמה ישאר שבט אחד בלבד. אני קראתי שממלכת יהודה היתה מורכבת משני שבטים, יהודה ובנימין.

מחנך: ה' הבטיח לו שבט אחד בלבד, ולירבעם עשרה שבטים (להלן פסוק לה). את שבט בנימין השאירה ההשגחה להחלטת עצמו, אבל מפני שהיה מעורב מאד בשבט יהודה, כי העיר ירושלים חציה של בנימין וחציה של יהודה – הוא הצטרף ליהודה, כאילו בלי החלטה, אלא מפני שישב בתוכם. בזמן הראשון אולי אף לא הצטרף ליהודה, אולם במשך הזמן התחבר אתו והיה לעם אחד. בספר דברי הימים נאמר כי גם משבטים אחרים נצטרפו רבים ליהודה.

פרק יא. נושא שלישי. פסוקים יד-כה.

הנושא: הפרעות במלכות שלמה.

מחנך: לעיל למדנו כי שלום היה לשלמה מכל עבריו. היכן היה הפסוק הזה? חפשו בספר.

תלמיד: פרק ה, פסוק ב.

מחנך: ומה אנו רואים בפרק זה?

תלמיד: יש לו הפרעות מבחוץ ומבפנים.

מחנך: כך היה בסוף ימיו. שלמה מלך ארבעים שנה. זו תקופה ארוכה למדי. כאשר שקע שלמה בתכניותיו הגדולות נתגלו הפרצות הראשונות. נמנה כמה הפרעות היו?

תלמיד: שתיים מבחוץ ואחת מבפנים.

מחנך: פרטו מה היו הפרעות?

תלמיד: מלך מצרים חיזק את ידי האדומים קרוביו. הארמים גם הם מתחזקים נגד ישראל.

מחנך: מה ידוע לכם על יחסי ישראל ארם?

תלמיד: דוד כבש ארץ זו והושיב שם נציבים מישראל (שמואל ב' ח ו) וכך גם באדום (שם יד).

מחנך: כך הולך שלמה ומפסיד גם מה שכבש דוד אביו. לא הועילו לו כל התכניות של קשרי החיתון, הנשים האדומיות והמצריות! הכל הפך נגדו, לאט לאט.

תלמיד: למה לא נזכר מה אמר שלמה על ההתפתחויות האלה?

מחנך: ירמיה לא כתב זאת, מפני ששלמה עצמו כתב מגילה גדולה, שהיא אחת היצירות המופלאות, היא ספר קהלת, שבה קונן על אכזבותיו והספיד את עצמו בעודנו חי. הוא לא ראה אפשרות לצאת מן הסבך, וקרא על הכל "הבל הבלים, הכל הבל"!

אבל כל ההפרעות החיצוניות האלה היו כאפס מול ההפרעה הפנימית, מצד איש צעיר עז נפש שגדל כיתום ללא הדרכת אב שירסן את מרדנותו. הוא העיז להחציף פנים, להתפרץ ולהוכיח את שלמה, כאשר נראה היה לו כי שלמה בנה בתים בירושלים במקום בלתי מתאים (יא כז).

אמרו לי במה קשה הפרעה פנימית מן ההפרעות החיצוניות?

תלמיד: הפרעה חיצונית לא מורידה את כבוד המלך בעיני העם. להיפך, העם מוכן להתאחד ולהתחזק ולסייע למלך, אבל הפרעה פנימית מעודדת מרדנים ומורידה את כבוד המלך. משהתחיל איש אחד לדבר רעה על המלך – בנקל ימצאו מקשיבים ומשתתפים.

מחנך: נכון מאד. ירבעם נשא חן בעיני העם על העזתו, וכאשר החלו לחשוב על איש שימלוך על ישראל במקום שלמה – ראו אותו כאיש המתאים. הוא גם קיבל ברצון את התפקיד המר.

תלמיד: אבל הלא אחיה השילוני בחר בו. אחיה היה נביא זקן, האם בחר בו בגלל עזותו?

מחנך: שאלה מצויינת ומעמיקה שאלת. אחיה לא דיבר בשמו. הוא היה נביא ומסר את רצון ה'. ואכן בחר ה' בירבעם על שום התקיפות שבנפשו, היא שנתנה לו את העוז להוכיח את שלמה בדבר שרבים אחרים ראו ושתקו. בכוח העוז יכול היה ירבעם לעשות דברים טובים גדולים ורבים, ולתקן את הליקויים שנגרמו על ידי טעויותיו של שלמה.

אולם לא כן היה, ירבעם השתמש לאחר מכן בכוחו המרדני גם למרוד בבית המקדש וגם בה'. רבים הם האנשים היכולים להשתמש בכשרונותיהם לטובה והם משתמשים בהם לרעה. אי"ה עוד נלמד להלן על ירבעם ועל מעשיו.

פרק יא. נושא רביעי. פסוקים כט-מג.

הנושא: מינוי ירבעם למלך על עשרת השבטים.

מחנך: יש דבר משותף בין מינוי ירבעם למלך, למשיחת דוד (אף כי בדרך כלל אין להזכירם ביחד ואפילו אפשר לומר "להבדיל"). הסבירו מה הוא הדבר?

תלמיד אחד: הידיעה על המלכתם נמסרת לשניהם בהסתר, לירבעם בהסתר גדול יותר מאשר לדוד.

תלמיד שני: זה ממש כמו בכל המרידות. למה מפחדים הנביאים לעשות בגלוי?

מחנך: אולי תשיבו אתם לשאלה זו? אולי אתם זוכרים מי הוא שביקש לעשות את הדבר בהסתור? עליכם להיזכר במה שכתוב בספר שמואל א', או לעיין בספר.

תלמיד: מצאתי. כאשר ה' אמר לשמואל למשוך את דוד, אמר שמואל "איך אלך ושמע שאול והרגני" (שמואל א' טז ב). אז אמר לו ה' שילך אליו בהסתור ויאמר כי בא לזבוח לה'.

מחנך: נכון. אם אתם זוכרים, הסברנו שלא היתה סכנה של ממש ששואל יהרוג את שמואל, אבל שמואל רצה למנוע גם חשש כלשהו שמא יחשדו בו שאינו עושה לשם שמים. כך עשה גם אחיה. הוא עצמו הודיע לשלמה שהמלכות תילקח ממנו מבלי לפחד מפניו, אבל לא רצה לגלות מי יהיה המלך החדש (נועזות זה דבר טוב ונחון, אבל אין טעם להיות סתם נועז ולהרבות סכנות).

עתה שימו לב לדברים שאחיה אמר לירבעם. הם בעלי חשיבות גדולה. לפי דברים אלה לא היה פילוג הממלכה צריך לגרום קשיים רבים. אבל ירבעם לא שמר מה שציוה אחיה. ראשית כל ראו מה עשה אחיה בעת שמסר לו את ההודעה.

תלמיד: הוא קורע את השמלה החדשה.

מחנך: אולי תוכלו להסביר לי מה טעם קריעה זו?

תלמיד: כמו שקורעים על מת מצער.

מחנך: נכון. רצה אחיה שירבעם ידע כי מעשה מצער מאד עומד להתרחש. אל יקבל את המלכות מתוך שמחה, אלא מתוך רעד ופחד, וידע כי לא קל הוא להיות מלך על ישראל. הנה אפילו מלך גדול כשלמה נכשל.

אגב, אימתי נקרע עוד בגד בעת הודעה דומה?

תלמיד: בשעה שהודיע שמואל לשאול כי המלכות תיקרע ממנו (שמואל א' טו כז-כח).

מחנך: נכון. אילו זכו ישראל היתה להם מלכות נמשכת. עתה מלאה הממלכה קרעים. שימו לב איזה דבר מטיל אחיה על ירבעם לשמור מאד?

קראו בעיון את הפסוקים לב-לח.

תלמיד: שישמע בקול ה' ויעשה הישר בעיניו, ודוד יהיה לו לדוגמה.

מחנך: כדאי שנשווה בין מה שאמר אחיה לירבעם למה שאמר דוד לשלמה (לעיל ב ג). עיינו בספר ונכתוב על הלוח.

דוד לשלמה:

א. ושמרת את משמרת ה' א' .

ב. ללכת בדרכיו.

ג. לשמור חוקותיו.

ד. ככתוב בתורת משה.

אחיה לירבעם:

א. תשמע את כל אשר אצוך.

ב. והלכת בדרכי.

ג. לשמור חוקותי.

ד. כאשר עשה דוד עבדי.

משהו חשוב ביותר יש בתחילת ההודעה. שימו לב לפסוק לב.

תלמיד: שלא ילחם עם בית דוד, כי ה' חפץ שבית דוד ישאר.

מחנך: גם זה כלול בדברים, אבל לא זה העיקר, עיינו יפה.

תלמיד: שידע כי ירושלים היא העיר שנבחרה מכל שבטי ישראל.

מחנך: נכון מאד. זה נאמר תחילה, כי זה היה העיקר, שידע ירבעם כי ירושלים לא תרד מקדושתה, אף כי המלך היושב בתוכה ימלוך רק על יהודה. בעתיד נראה כי בנקודה זאת היה עיקר כשלונו של ירבעם. הוא והעם אתו התנגדו לירושלים וגם לבית המקדש.

עתה ראו האם הומלך ירבעם לתמיד?

תלמיד: לא. במפורש נאמר לו כי המלכות תשוב לבית דוד.

מחנך: נכון. הכוונה היתה לא רק לעתיד הרחוק. אפשר היה כי המלכות תשוב ליהודה לאחר תקופה קצרה. נטילת המלוכה צריכה היתה להשפיע להוריד את גאות בני דוד ולעשותם זהירים יותר. לאחר מכן צריכה היתה המלוכה לחזור אליהם (ראה ברש"י). אולם לא כך היה. עוד נלמד על כך בעזרת ה'. ראו מה אירע אחר כך.

תלמיד: הדבר נודע, כנראה, לשלמה, והוא ביקש להמית את ירבעם. זה כמו ששאל רצה לעשות לדוד.

מחנך: אין להשוות את העניינים. שאול חשד בדוד בטעות, בחשבו שמסוכן הדבר שהוא יהיה מלך ישראל. שלמה הכיר את הסכנה באיש עז נפש כירבעם. אילו הרג את ירבעם היה מציל את עתיד ישראל. אבל לא זכה עם ישראל שיהיה ביד שלמה לתפסו.

חופץ מזה נראה כי לא נודע על נבואת אחיה. שלמה חשב לדון את ירבעם כמורד במלכות על שהעיז פנים כנגדו ברבים בקשר לבניין המילוא, כי הכיר שהאיש הזה הוא מסוכן.

תלמיד: אילו ידע על נבואת אחיה לא היה חושב להמיתו?

מחנך: קשה להשיב לשאלה זאת. כאמור, שלמה בודאי השתדל לתקן את המכשולים שנגרמו על ידו, תוך תקווה שהגזירה הרעה תשתנה, כשם שכל גזירה לרעה עשויה להשתנות לטובה על ידי הטבת המעשים. לכן אולי חשב כי ראוי להרוג את האיש שיש בידו לארגן מרד. אם

לא יהיה איש מורד, אולי עוד הכל יכופר וישוב למקומו. מרדן הוא דבר מסוכן מאד. אם ממיתים אותו בזמן המתאים מצילים הרבה.

תלמיד: ירבעם בורח אל מלך מצרים. הלא מלך זה היה חותנו של שלמה, איך לא פחד ללכת לשם שמא יסגירונו?

מחנך: יש אומרים כי בינתיים מת פרעה חותנו של שלמה, ומלך אחר מלך במצרים. יתכן גם שבינתיים נתקלקלו היחסים בין שלמה למצרים בשל סיבות בלתי ידועות לנו, אולי מפני ששלמה לא היה מוכן להמליך את בנה של בת פרעה, או מפני שהוציאה מחוץ לירושלים (לעיל ג א, ט כד). בכל אופן תכניותיו של שלמה ותקוותיו על ידידות עם מצרים – הלכו עם הרוח. מצרים הפכה מרכז למתנגדי שלמה. אתם זוכרים בודאי מה שלמדנו כי במשך כל השנים לא פגעו המצרים לרעה בעם ישראל. שלמה חידש קשרים איתם והכניסם לתוך בעיות ישראל, לרעה ולא לטובה. זו אחת ההוכחות הגדולות שלא בדרך כזו רוכשים ידידים.

נושאים כלליים לפרקי שלמה

נושא ראשון.

הנושא: גבולות הארץ בימי שלמה.

מחנך: נערוך לנו רשימה של כל המקומות הנזכרים בפרקים על שלמה המלך ונבדוק אותם על המפה.

- א. עין רוגל (א ט) – שם התאספה ההתייעצות בקשר להמלכת אדוניהו.
- ב. גיחון (א לג) – מעין בנחל קדרון המחובר עם השילוח ליד ירושלים. שם נמשח שלמה למלך.
- ג. גת (ב לט) – שמעי הלך לגת להחזיר את עבדיו הבורחים.
- ד. גבעון (ג ד) – מקום הבמה הגדולה והמקדש הזמני בימי שלמה.
- ה. בפרק ד – רשימה של שתים עשרה ערים שהיו מרכזי שלטון בימי שלמה.
- ו. ארץ פלשתים וגבול מצרים (ה א) – גבולות מלכות שלמה.
- ז. לבנון (ה כח) – שם כרתו עבדי שלמה את עצי הארזים לבניין בית המקדש ושאר הבניינים.
- ח. צר (ז יג) – חירם ואביו למדו שם אמנות.
- ט. מעבה האדמה בין סוכות וצרתן – המקום ששלמה יצק בו את כלי הנחושת של בית המקדש (ז מו).